

De kracht van cultuur

Op voorspraak van de colleges van burgemeester en wethouders beslissen vele honderden raadsleden in het hele land telkens opnieuw over de bouw van nieuwe culturele voorzieningen, het subsidiëren van kunstzinnige initiatieven, het ondersteunen van lokale kunstenaars - kortom; het stimuleren van het culturele leven ter plaatse. Bestuurders van links tot rechts, van grote en kleine gemeenten, aanwezig in fractievergaderingen en raadscommissies, geven met hun beslissingen richting aan het cultuurbeleid in hun gemeente. In dit licht is het opmerkelijk dat partijpolitieke twisten over de kunsten in Nederland amper voorkomen. Al decennia lang doen zich in de Tweede Kamer, noch in provinciale staten of gemeenteraden echt principiële discussies voor over kunstpolitieke zaken. In 1984 zei Elco Brinkman hier verbaasd over: "Een van de dingen die mij als minister voortdurend opvalt, is het feit dat het kunstbeleid in partijpolitieke zin weinig aanleiding geeft tot conflicten."

De vraag of de overheid oordelaar van de kunsten mag zijn, is een non-issue. De afgelopen decennia laten zien, dat "de overheid" zich praktisch nimmer over de inhoud van de kunsten heeft uitgesproken, niet nationaal en ook niet op provinciaal of lokaal niveau. Er is in ons land een grote mate van consensus over het feit dat het oordeel over de kwaliteit van een kunstinstelling of -uiting (en daarmee het besluit om wel of niet te subsidiëren) het best over gelaten kan worden aan deskundigen. Wie die deskundigen dan precies moeten zijn – commissies of eenlingen; kunstproducenten of ook kunstbemiddelaars en –consumenten; beroepsgenoten of juist niet – daarover valt vervolgens nog veel te zeggen. Maar één ding is voor iedereen duidelijk: politici behoren daar qualitate qua niet toe.

Wat politici wél mogen, is sleutelen aan het systeem waarmee de kunstsubsidies worden verdeeld. Verdelen gaat altijd van au en daarom is het goed om geregeld het verdeelsysteem aan een kritische blik te onderwerpen. Kort gezegd: is het kwaliteitsoordeel in goede handen? Wordt er gewerkt volgens te objectiveren of publiek te verantwoorden maatstaven? Is het systeem efficiënt? En worden de doelen (lees: groepen) bereikt die bereikt moeten worden? Dit is een taak van de politiek en dat wordt ook door niemand betwist.

Landelijk is het verdeelsysteem op initiatief van D66-minister Medy van der Laan recent nog gewijzigd. Deze verandering, ingezet met de nota '*Vershil Maken*' (2006), beoogde de subsidieverdeling doorzichtiger en hanteerbaarder te maken, onder meer door een deel van het werk te decentraliseren naar de cultuurfondsen. D66 stelt met tevredenheid vast dat deze stelselwijziging grotendeels is gelaagd. Een punt van aandacht blijft voor ons nog het functioneren van de cultuurfondsen. Deze quango's - quasi-autonomous non-gouvernemental organisations zoals ze in Engeland worden genoemd (en daar door de Liberal-Democrats vehement worden bestreden) – bevinden zich in de schemerzone tussen markt en staat. De quango is niet volledig geprivatiseerd, maar opereert op grote afstand van de politiek en is dus onderworpen aan minder sterke parlementaire controle. D66 vindt het belangrijk dat de cultuurfondsen dicht bij hun publieke taak blijven en een schakelfunctie vervullen tussen overheid, kunstproducenten en het publiek. Zij kunnen dit doen door zich open te stellen voor overleg en samenwerking met het veld en met de lagere overheden, door zich niet uitsluitend te laten leiden door het criterium van artistieke kwaliteit (maar ook door overwegingen van sociale en geografische spreiding) en door zich transparant op te stellen. Om een en ander te bevorderen zouden er nog nadere maatregelen genomen kunnen worden. Te denken valt aan het (door de minister) laten benoemen van vertegenwoordigers van provincies en gemeenten in de besturen van de fondsen, aan een verbetering van het format voor de jaarverslagen van de fondsen (verslagen die vervolgens

in de Kamer besproken kunnen worden) en aan het bevorderen van programmatische afspraken tussen de fondsen en de lagere overheden. Wat D66 in ieder geval wil voorkomen, is dat de cultuurfondsen zich ontwikkelen tot eigenstandige koninkrijkes die, daartoe gedreven door de smaakvoorkeuren van een (te) kleine kring van professionals, hun eigen missie volgen, los van de publieke context waarin ze opereren.

Wat spijtig is aan de discussie die door PvdA-wethouder Gehrels van Amsterdam is gestart, dat is dat zij met haar onuitgewerkte gedachte (in de politiek noemen we dat ook wel een ballonnetje) de aandacht vooral op zichzelf en op een non-issue heeft gevestigd. En dat terwijl er op het terrein van kunst en politiek momenteel uiterst wezenlijke zaken aan de orde zijn. D66 wil graag de focus op die zaken richten.

Aad Nuis, de D66-staatssecretaris voor cultuur in het eerste paarse kabinet, bracht in 1995 een cultuurnota uit waarin hij, erudiet en bevlogen als hij was, de opdracht van de overheid op het gebied van kunst en cultuur helder definieerde. Hij schreef: `De taak van de overheid ten opzichte van de cultuur is in de eerste plaats het handhaven van de vrijheid van godsdienst, van meningsuiting, van de verbeelding. Zij draagt er tevens toe bij dat naast de onderscheidende kenmerken van de verschillende cultuurkringen waartoe haar burgers behoren, ook de gemeenschappelijke voldoende aandacht krijgen. Tenslotte zorgt zij er waar nodig voor dat cultuuruitingen die door bevoegden van grote waarde worden geacht, behouden blijven, ontwikkeld worden en toegankelijk zijn voor een ieder die dat wenst.`

Deze omschrijving heeft anno 2009 nog niets aan relevantie ingeboet, in tegendeel zelfs. Wat D66 betreft heeft Nuis feilloos aangeduid hoe de politiek zich tot de kunsten moet verhouden. En daarbij heeft hij tevens de kern van waar het juist nu om moet gaan, voorop gesteld: het handhaven van de vrijheid van godsdienst, van meningsuiting en van de verbeelding. In deze tijd van verwildering van het politieke discours (denk aan het pleidooi voor een kopvoddentaks en voor onderzoek naar wat een immigrant de maatschappij zou kosten) kan niet voldoende op deze elementaire waarden worden gehamerd: de overheid dient, als het om cultuur gaat, te beschermen en respectvolle omgangsvormen te waarborgen.

Aad Nuis formuleerde met zijn notie van 'pantser of ruggengraat' een thema dat voor D66 essentieel is. Een stevig cultureel zelfbewustzijn zien wij als een voorwaarde voor een open bejegening van anderen. Wie zijn culturele verworvenheden met zich meedraagt als een innerlijke zekerheid, als een steun in de rug die in staat stelt tot welwillende omgang met andersdenkenden zonder angst voor identiteitsverlies, blijft in onze overtuiging slagvaardig en tot verandering in staat. Wie daarentegen culturele identiteit propageert als een middel om het verschil te markeren tussen de eigen groep en de anderen, komt gemakkelijk terecht in een reactionair schemergebied. Een samenleving vol gepantserden drijft in argwaan uiteen; een maatschappij van mensen met cultuur als ruggengraat kan groeien naar eenheid in verscheidenheid. Deze laatste cultuurhouding verdient voor D66 verre de voorkeur en moet door de politiek zoveel mogelijk worden bevorderd.

De eerstkomende verkiezingen die in ons landen worden gehouden zijn de gemeenteraadsverkiezingen van 2010. Voor D66 is de incrowddiscussie over de leerstelling van Thorbecke daarbij niet van belang. Wat wij wél belangrijk vinden, dat is dat de kracht van cultuur overal wordt benut, dus ook op lokaal niveau. Die kracht zit hem in het grote aantal mensen dat aan kunst doet. In het belang van de sector als creatieve en alsmat expanderende bedrijfstak. In de bijdrage die cultuur levert aan de bevordering van burgerschap. En in de rol die cultuur speelt in het stimuleren van kennisvermeerdering en excellentie.

Op lokaal niveau willen wij de kracht van cultuur benutten om de toekomst van tal van culturele voorzieningen (podia, lokale media, bibliotheken, educatieve centra, monumenten, erfgoedcollecties) duurzaam en met betrokkenheid van zoveel mogelijk politici én burgers te waarborgen.

Wij willen cultuur verbinden met de harde sector, zodat lokale politici cultuur op allerlei beleidsgebieden een rol kan laten spelen en betrokken wordt bij ruimtelijke planvorming, welstandstoezicht, de vormgeving van de openbare ruimte, het archeologie- en monumentenbeleid, economische zaken, stedenbouw en toerisme. Kunst en cultuur moeten integraal bij stads- (en dorps)ontwikkeling betrokken worden. Want cultuurbeleid is voor D66 veel meer dan alleen subsidiebeleid, die enclave waarop de door Gehrels aangezwengelde discussie betrekking heeft.

D66 wil op lokaal niveau bevorderen dat jongeren cultuuronderwijs krijgen. Dat op de podia in ons land een rijk en divers aanbod te zien is. Dat kunstenaars aan betaalbare werkruimten kunnen komen. Dat er ook voor amateurkunstenaars voldoende oefen- en presentatieplekken zijn. En dat de plaatselijke omroepen kunnen voortbestaan zodat de burgers niet alleen lokale en regionale informatie ontvangen, maar ook de gelegenheid houden om zelf die informatie te leveren.

Tot slot vinden wij het belangrijk om nog op één aspect te wijzen. In onze moderne maatschappij is informatie het belangrijkste handelsgoed. De economie draait erop en onze vrije tijdsbesteding wordt er in belangrijke mate door bepaald. Oog hebben voor de behoeften en de wensen van onze kennisinfrastructuur is voor D66 daarom een essentieel element van cultuurpolitiek. Wij moeten bevorderen dat het opleidingsniveau in Nederland stijgt en dat onze innovatiekracht sterk toeneemt. Onze dynamische samenleving vraagt om improvisatie, innovatie en permanente kennisontwikkeling. D66 is ervan overtuigd dat jongeren hierop het best kunnen worden voorbereid, door hun creativiteit, cultuur en identiteit op een positieve manier centraal te stellen in het leerproces, Cultuurpolitiek in deze brede zin opgevat. Is wat D66 stelt tegenover de oudbakken meningswisseling die zich heeft voltrokken tussen de Amsterdamse cultuurwethouder en een handjevol gediensstige opposenten.

Boris van der Ham
Cor Wijn